

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств
в умовах пандемічної кризи**

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки Несторенко Діани Володимирівни

групи Ф.мз-01с/1

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Д.В. Несторенко
(підпис)

Керівник доц. д.е.н.

(підпис)

П.М. Рубанов

Суми 2021

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра на тему

Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств в умовах пандемічної кризи

Студентка Несторенко Діана Володимирівна

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Питання управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства, у час, займають одне з найважливіших місць у політиці управління його господарської діяльності. Ліквідність є показником, що відображає здатність економічного суб'єкта без проблем здійснювати безперервну виробничо-господарську діяльність, у встановлені терміни оплачувати свої поточні зобов'язання перед постачальниками та підрядниками, перед персоналом з оплати праці, перед бюджетом та позабюджетними фондами.

Метою даної роботи є дослідження принципів та методів управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства в системі забезпечення стабільності його фінансового стану в кризових умовах.

Об'єкт дослідження – процеси управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства.

Предмет дослідження економічні відносини що виникають між суб'єктами господарювання та в структурі його менеджменту, що спрямовані та забезпечення ліквідності та платоспроможності.

У першому розділі магістерської роботи досліджуються теоретичні основи формування ліквідності та платоспроможності підприємства. У другому розділі досліджено теоретико-методичний інструментарій та практичні прийоми та важелі управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств.

Ключові слова: ліквідність активів, ліквідність балансу, платоспроможність, фактори впливу, шляхи поліпшення.

Зміст кваліфікаційної роботи викладено на 40 сторінках, список використаних джерел містить 45 найменувань. Робота містить 8 таблиць, 12 рисунків.

Рік захисту роботи – 2021.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1 Визначення та сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства	7
1.2 Аналіз рівня ліквідності українських підприємств	11
2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТА ПРАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ТА ВАЖЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ.....	15
2.1 Фактори впливу на ліквідність та платоспроможність підприємства в умовах пандемічної кризи	15
2.2 Методичні підходи до управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств.....	18
2.3 Практичне застосування підходів до управління ліквідністю та платоспроможністю на прикладі АТ «Насосенергомаш».....	25
2.4 Напрями підвищення ліквідності та платоспроможності підприємств в умовах пандемічної кризи	29
ВИСНОВКИ.....	33
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	35

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективність управління виробничими та технологічними процесами у підприємства залежить від своєчасного та грамотного вирішення комплексу різних завдань: від визначення потреби виробництва в основних засобах та матеріальних ресурсах до розробки та впровадження дієвих обліково-аналітичних систем супроводу господарських угод та операцій. Ринкове середовище господарювання, що динамічно розвивається, висуває нові вимоги до організації господарсько-фінансової діяльності підприємства в будь-якій сфері бізнесу. Організація, як економічний суб'єкт на ринку, постійно перебуває у тісній взаємодії та співпраці з іншими учасниками: укладає різні договори, здійснює закупівлю сировинних ресурсів та здійснює реалізацію своєї продукції, виконує обов'язки платника податків, прагне розширення та сталого розвитку бізнесу. Вирішення такого комплексу виробничих, комерційних, фінансових, соціальних та інших завдань неможливе без постійного моніторингу поточних бізнес-процесів та аналізу фінансового стану та результатів діяльності, окремим найважливішим етапом якого виступає аналіз ліквідності та платоспроможності організації.

Питання управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства, у час, займають одне з найважливіших місць у політиці управління його господарської діяльністю. Ліквідність є показником, що відображає здатність економічного суб'єкта без проблем здійснювати безперервну виробничо-господарську діяльність, у встановлені терміни оплачувати свої поточні зобов'язання перед постачальниками та підрядниками, перед персоналом з оплати праці, перед бюджетом та позабюджетними фондами. Якщо підприємство підтримує свою ліквідність та платоспроможність на хорошому рівні, то рівень довіри до нього з боку його контрагентів постійно зростає, що забезпечує взаємовигідне економічне співробітництво та партнерство на ринку.

Метою даної роботи є дослідження принципів та методів управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства в системі забезпечення стабільності його фінансового стану в кризових умовах.

Об'єкт дослідження – процеси управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства.

Предмет дослідження економічні відносини що виникають між суб'єктами господарювання та в структурі його менеджменту, що спрямовані та забезпечення ліквідності та платоспроможності.

Методи дослідження. Для проведення дослідження обрано такі методи дослідження, як метод сходження від абстрактного до конкретного, методи порівняння, спостереження та наукового узагальнення. Метод сходження від абстрактного до конкретного обрано, оскільки від теоретичних положень потрібен перехід до практичних аспектів, до вивчення конкретних підприємств. Метод порівняння обраний як найважливіший метод аналізу, що дозволяє оцінити, зокрема, окремі аспекти діяльності підприємства та результативність функціонування підприємства в цілому на основі порівняння абсолютних та відносних величин. Метод спостереження обрано, оскільки потрібно спостереження за реальними об'єктами - виробничими підприємствами. Метод наукового узагальнення обрано, оскільки є логічним процесом переходу від одиничного до загального, щодо специфіки функціонування виробничих підприємств у цілому.

У першому розділі магістерської роботи досліджуються теоретичні основи формування ліквідності та платоспроможності підприємства. У другому розділі досліджено теоретико-методичний інструментарій та практичні прийоми та важелі управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств.

Інформаційною базою роботи є фінансова звітність підприємства, дані Державної служби статистики України, монографії вітчизняних та закордонних авторів, нормативні документи, тощо.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Визначення та сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства

Ліквідність підприємства, і навіть його платоспроможність одна із найважливіших показників своєї діяльності за умов ринкової економіки. Підприємство, що має платоспроможність, ліквідний баланс, має ряд переваг у порівнянні з конкурентами в залученні інвестицій, відборі найбільш зручних постачальників та умов роботи з ними, джерел фінансування, кваліфікованих трудових ресурсів. Платоспроможне підприємство у строк здійснює виплати внесків у позабюджетні фонди, заробітної плати, податкові відрахування, дивідендні виплати, заборгованість за кредитами. Чим вище ліквідність та платоспроможність підприємства, тим більшою мірою воно може бути незалежним від ринкових коливань, і тим меншою мірою відчувати загрозу неспроможності (банкрутства).

Проведений аналіз наукових праць з комплексного економічного аналізу, фінансового аналізу та фінансового менеджменту дозволяє зробити висновок про те, що в економічній літературі відсутній єдиний теоретико-методологічний підхід до визначення концепції управління ліквідністю та платоспроможністю організації. Цільовою установкою більшості наукових праць є орієнтація на проведення дослідження ліквідності та платоспроможності підприємств у рамках проведення комплексного аналізу та оцінки фінансового стану економічних суб'єктів.

Розрізняють поняття «ліквідність балансу» та «ліквідність підприємства». У цьому поняття «ліквідність балансу» – ширше, оскільки під ліквідністю балансу розуміється здатність підприємства перетворити свої активи на кошти на погашення боргових зобов'язань. Узагальнені визначення понять ліквідності та платоспроможності наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення сутності та змісту понять «оборотні кошти», «оборотні активи», «оборотні фонди», «оборотний капітал» [узагальнено автором]

Автор	Авторське трактування
<i>Категорія «Ліквідність активів»</i>	
Бланк І.А. [5]	Спроможність окремих видів майнових цінностей бути швидко перетвореними у грошову форму без втрати своєї поточної вартості в умовах усталеної кон'юнктури ринку. Вона характеризується як функція часу (строку можливого продажу активу) і ризику (можливої втрати вартості майна за умов терміновості його продажу)
Крейдич І. М., Наконечна О. С., Харченко О. С. [14, с. 192]	Здатність активів трансформуватися в грошові кошти, при цьому ступінь ліквідності визначається як тривалість періоду, протягом якого така трансформація може бути здійснена. Чим менше необхідно часу для інкасації певного активу, тим вищий його рівень ліквідності. В цьому контексті ліквідність необхідно розглядати з позиції того, який час
Олександренко І.В. [23]	Спроможність підприємства швидко реалізувати активи й одержувати гроші для оплати зобов'язань, тобто співвідношення величини ліквідних активів і поточної заборгованості. Ліквідність – це здатність активів швидко перетворюватись на гроші
<i>Категорія «Ліквідність балансу»</i>	
Захарова Н.Ю. [12]	Ліквідність балансу характеризується станом активів та їх співвідношенням з поточними зобов'язаннями. При цьому має значення можливість суб'єкта господарювання обернути активи у готівку та погасити власні платіжні зобов'язання. А отже, строк перетворення активів у готівку повинен відповідати строку погашення платіжних зобов'язань.
<i>Категорія «Ліквідність підприємства»</i>	
Дорошенко А. П. [8, с. 230]	Характеризує спроможність суб'єкта господарювання здійснювати погашення своїх зобов'язань як за рахунок наявних грошових коштів, так і за рахунок грошових коштів, отриманих від реалізації окремих елементів майна підприємства
Лахтіюнова Л. [16]	Ліквідність суб'єкта господарювання - це здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів
<i>Категорія «Платоспроможність підприємства»</i>	
Методичні рекомендації [21]	Платоспроможність (ліквідність) - один з основних якісних показників діяльності підприємства, що визначає спроможність підприємства здійснювати платежі, розраховуватися з боргами в необхідному обсязі та в зазначений термін наявними у нього коштами або такими, які безперервно поповнюються за рахунок його діяльності
Сирота В.С. [32]	Платоспроможність – це можливість підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями без ризику для поточної господарської діяльності та подальшого розвитку

Ліквідність підприємства характеризується його здатністю швидко розраховуватися з контрагентами за рахунок внутрішніх джерел від реалізації активів. Ліквідність підприємства можна як ставлення боргів ліквідним активам. Окремі напрацювання є у сфері вивчення грошових потоків та його впливу платоспроможність під час проведення аналізу фінансової звітності підприємств. Низка наукових досліджень присвячена проблемам управління оборотними активами з метою підвищення ефективності їх використання у господарській діяльності підприємств.

Для визначення наукового інтересу до сутності понять ліквідності та платоспроможності особливостей їх застосування на практиці було проведено аналіз активності пошукових запитів в мережі Інтернет за тематикою фінансового аналізу, за допомогою програмного продукту Google Trends. Для дослідження були обрані такі поняття як: ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість, оборотність. Було виявлено, що найбільший інтерес в системі проведення фінансового аналізу виявляється до питань рентабельності та фінансової стійкості (рис. 1.1).

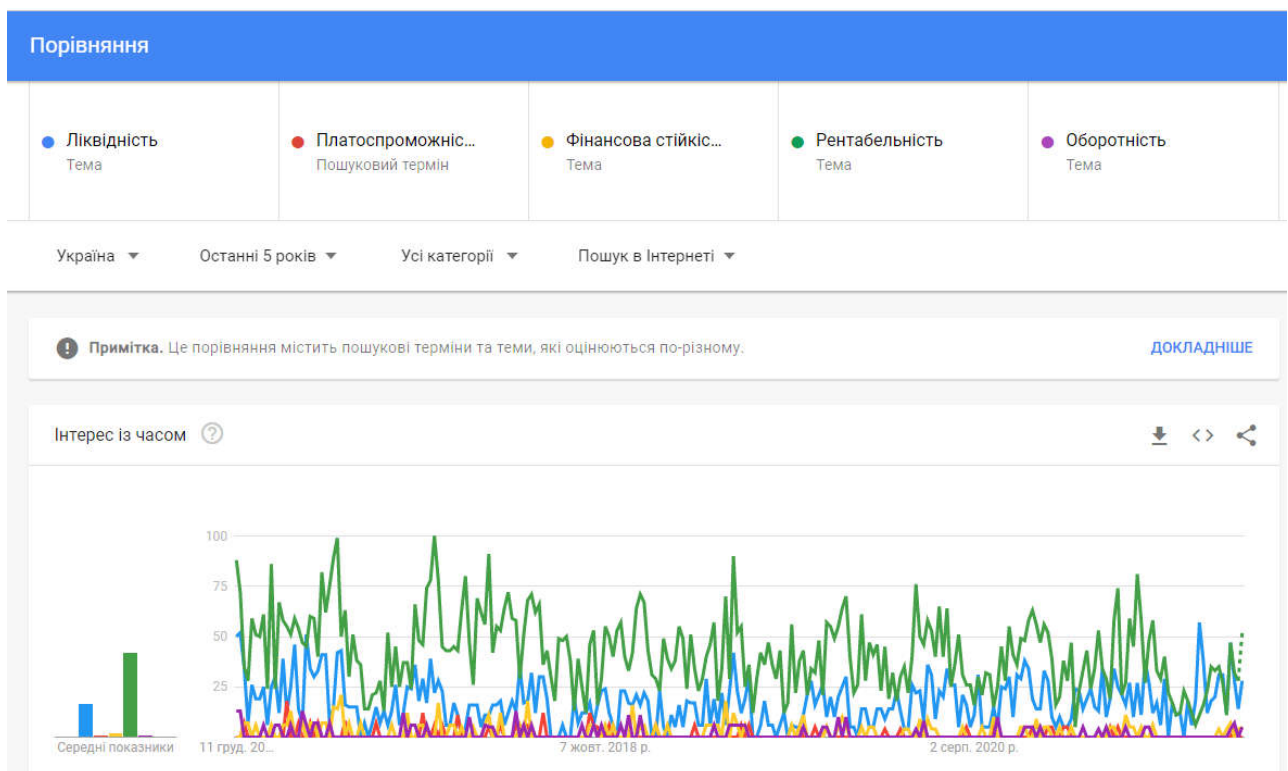

Рисунок 1.1 – Аналіз частоти пошукових запитів, пов'язаних із аналізом фінансового стану підприємства [авторська розробка]

Вважаємо, що між поняттями ліквідності та платоспроможності не можна ставити знак рівності. Зокрема, ліквідність не варто інтерпретувати як здатність підприємства розрахуватися за всіма короткостроковими зобов'язаннями, оскільки, по-перше, за нормальних умов функціонування немає потреби одноразово погашати ці зобов'язання. У разі настання банкрутства підприємства відшкодування боргів здійснюється за рахунок коштів, виручених від продажу всього майна, а не лише короткострокових активів. По-друге, засобом платежу здебільшого вступають гроші і на момент погашення чергових зобов'язань, включених до складу короткострокових, їхня сума може істотно відрізнитися від тієї, яка вважалася на момент оцінки ліквідності за балансом.

З цих термінів випливають два головні підходи до визначення категорії ліквідності. Відповідно до першого, ліквідність – це здатність підприємства покрити свої короткострокові зобов'язання. У цьому сенсі визначення ліквідності близьке змісту категорії «платоспроможність». Відповідно до другого підходу, під ліквідністю розуміється готовність та швидкість (темп) звернення активів у кошти. Ліквідність компанії досягається за рахунок зрівнювання активів та зобов'язань компанії, що ще раз вказує на її подібність із категорією «платоспроможність».

Аналіз ліквідності балансу підприємства допомагає розглянути співвідношення боргових зобов'язань компанії та її активів, термін погашення позик, кредитів та кредиторської заборгованості за рахунок ліквідного майна. Іншими словами, це право організації звернути актив у готівку та позбутися платіжного зобов'язання без порушення їх термінів. Ліквідність балансу може розцінюватися як основа платоспроможності та загальної ліквідності підприємства, що передбачає залучення додаткових джерел фінансування за необхідності. Отже, ліквідність підприємства – ширше поняття, ніж ліквідність балансу чи активів. Для кращого розуміння терміну «ліквідність» та аспектів фінансового стану підприємства, яке він охоплює, необхідно провести повніше розмежування зі спорідненими категоріями – «платоспроможністю» та «фінансовою стійкістю». Під пла-

тоспроможністю у сенсі розуміється вміння організації повністю своєчасно здійснювати платіжні обіцянки торгового, кредитного, валютного та іншого характеру. У найпоширенішому науковому контексті платоспроможність та ліквідність підприємства – умови забезпечення фінансової стійкості.

1.2 Аналіз рівня ліквідності українських підприємств

Розглядаючи питання управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства необхідно визначити макроекономічні передумови такого управління. Як відомо ліквідність підприємства залежить в першу чергу від складу його оборотних активів, які різняться за рівнем ліквідності. Найбільш ліквідними є грошові кошти, а найменш ліквідними – запаси. Враховуючи це в роботі було проведено аналіз стану оборотних коштів в економіці України (рис. 1.2), який виявив, що в структурі оборотних активів найбільшу питому вагу має дебіторська заборгованість. Обсяги найбільш ліквідних грошових коштів є значно меншими.

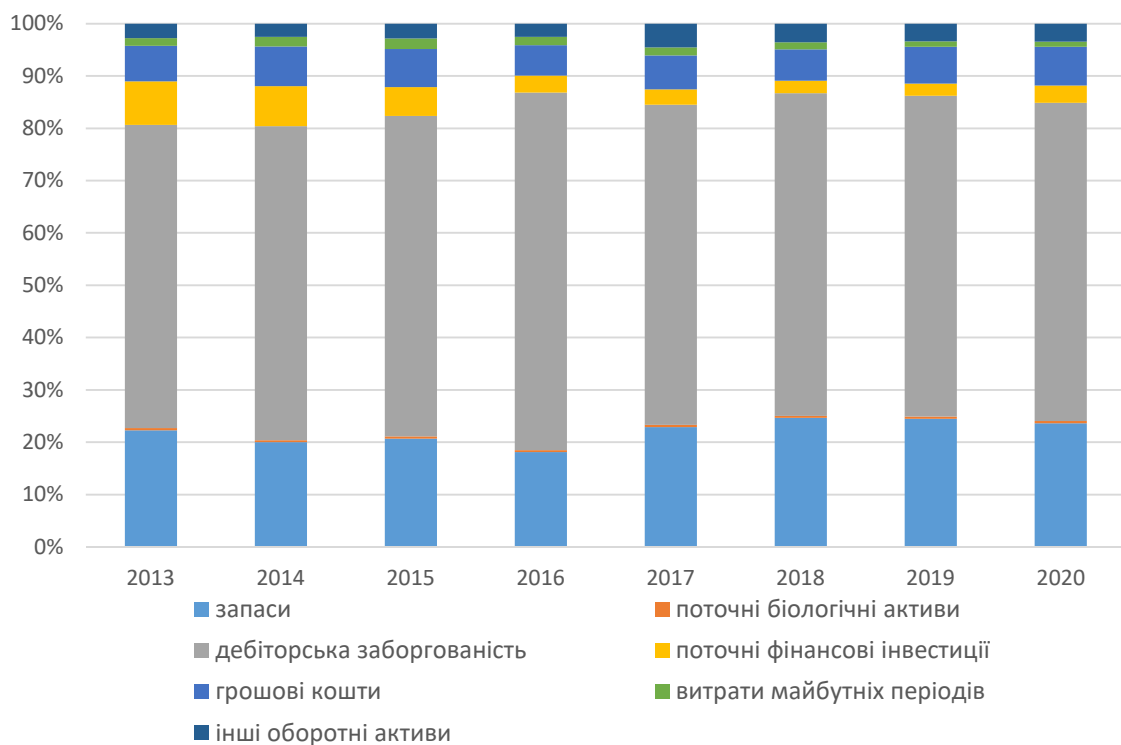

Рисунок 1.2 – Структура оборотних активів в українській економіці (узгальнено автором на основі [25])

Порівнюючи обсяги оборотних активів із короткостроковими зобов'язаннями можна визначити рівень поточної, швидкої та абсолютної ліквідності підприємств. Рівень поточної ліквідності визначається як співвідношення всіх оборотних активів до поточних пасивів. Для підприємств різних розмірів значення рівня поточної ліквідності наведено на рис. 1.3.

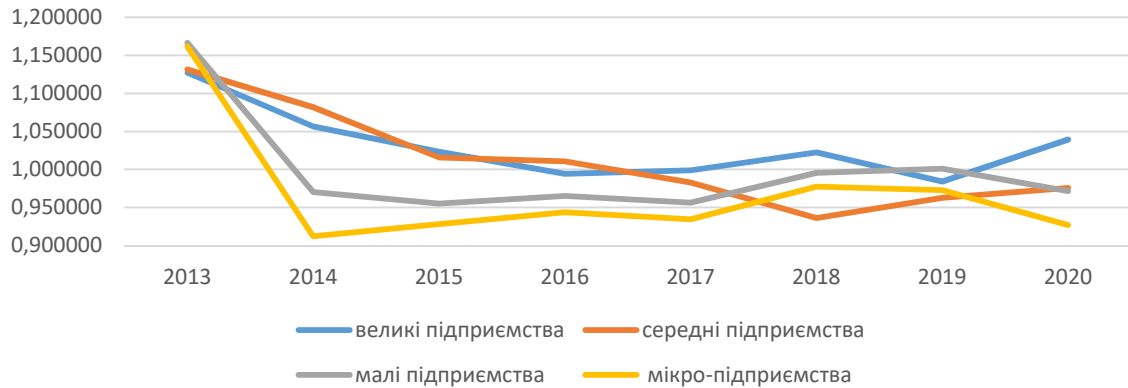

Рисунок 1.3 – Поточна ліквідність підприємств (побудовано автором на основі [25])

Рисунок 1.3 демонструє наявність негативної тенденції, щодо поточної ліквідності українських підприємств, яка знизилась порівняно з 2013 р. Аналогічне зниження демонструє і показник швидкої ліквідності (рис. 1.4), який визначається як відношення загальної суми активів за мінусом запасів до поточних пасивів.

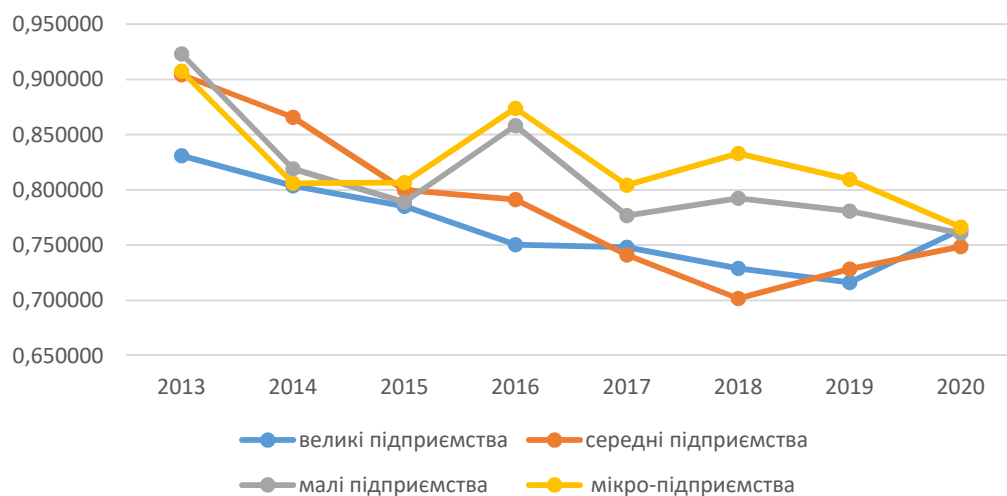

Рисунок 1.4 – Швидка ліквідність українських підприємств (побудовано автором на основі [25])

Дещо іншу тенденцію демонструє абсолютна ліквідність (рис. 1.5), яка після зменшення 2015-16 років знову зростає. Разом з тим незважаючи на деяке по-
жвавлення її загальна величина залишається меншим загальноприйнятого значення, яке має становити 0,25-0,3.

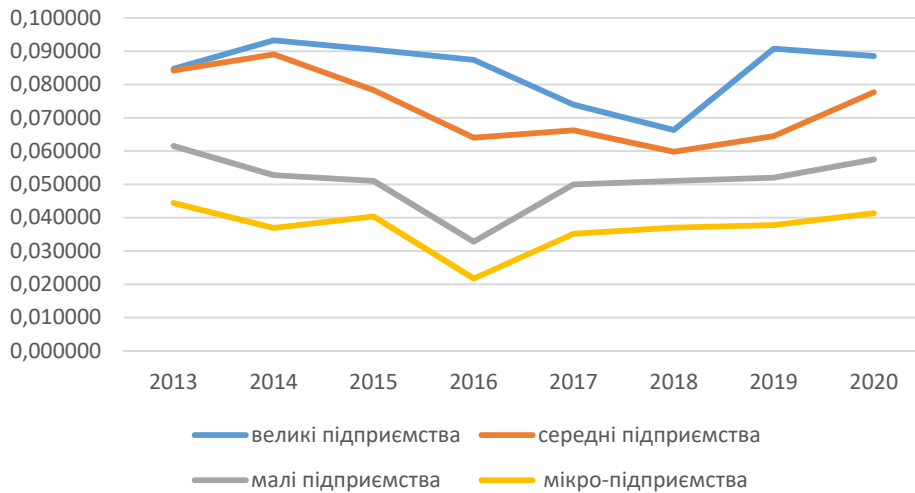

Рисунок 1.5 – Абсолютна ліквідність українських підприємств (побудовано автором на основі [25])

З метою визначення факторів впливу на рівень ліквідності підприємства було проведено кореляційно-регресійний аналіз, вхідні данні до якого наведено в таблиці 1.2. В якості результуючого показника, що характеризує рівень ліквідності підприємств було обрано коефіцієнт покриття. Факторами впливу є рівень рентабельності українських підприємств, обсяги капітальних інвестицій, рівень зносу основних засобів.

Таблиця 1.2 – Вхідні данні для кореляційно-регресійного аналізу [25]

	К покриття	Рентабельність, %	Капітальні інвестиції, тис. грн.	К автономії	К зносу
2013	1,141188415	-0,7	216986932	0,537271344	0,817392
2014	1,038302536	-14,2	178384897	0,545847357	0,865102
2015	0,998468848	-7,3	213478158	0,508881956	0,633395
2016	0,987365131	0,6	281667897	0,57775592	0,612739
2017	0,979422693	3,0	359159803	0,567249824	0,58394
2018	0,980730883	4,5	471115542	0,577775079	0,631428
2019	0,981623514	7,6	524474074	0,577668253	0,590827
2020	0,99132966	0,9	398478079	0,58037494	0,611038

Кореляційна матриця побудована за допомогою редактора EXCEL має вигляд (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Кореляційна матриця

	<i>К покриття</i>	<i>Рентабельність</i>	<i>Кап. Інв</i>	<i>К авт.</i>	<i>К зносу</i>
К покриття	1				
Рентабельність	-0,319992641	1			
Кап інв	-0,572647862	0,851050577	1		
К авт.	-0,475282714	0,67196631	0,744454962	1	
К зносу	0,796942771	-0,70334014	-0,681616864	-0,46299	1

Вывод ИТОГОВ										
Регрессионная статистика										
Множественный	0,976529009									
R-квадрат	0,953608905									
Нормированный	0,891754112									
Стандартная оши	0,018259058									
Наблюдения	8									
Дисперсионный анализ										
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>					
Регрессия	4	0,020559553	0,005139888	15,4169	0,024284663					
Остаток	3	0,00100018	0,000333393							
Итого	7	0,021559732								
	<i>Коэффициенты</i>	<i>андартная оши</i>	<i>t-статистика</i>	<i>t-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>		
Y-пересечение	1,11657272	0,213930542	5,219323571	0,013678	0,435750257	1,797395183	0,435750257	1,797395183		
Переменная X 1	0,008899631	0,002015872	4,414778971	0,021569	0,002484225	0,015315037	0,002484225	0,015315037		
Переменная X 2	-2,51806E-10	1,18445E-10	-2,125926423	0,123487	-6,28752E-10	1,2514E-10	-6,28752E-10	1,2514E-10		
Переменная X 3	-0,661272368	0,4034834	-1,638908484	0,199762	-1,945336624	0,622791888	-1,945336624	0,622791888		
Переменная X 4	0,531047329	0,092269053	5,755421883	0,010422	0,237406021	0,824688638	0,237406021	0,824688638		

Кореляційна матриця демонструє що найбільший вплив на показник ліквідності здійснює рівень зношення основних засобів.

2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТА ПРАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ТА ВАЖЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

2.1 Фактори впливу на ліквідність та платоспроможність підприємства в умовах пандемічної кризи

Проведений в розділі 1 аналіз змістовного наповнення ліквідності та платоспроможності підприємств дозволив встановити взаємозв'язки між цими поняттями який схематично подано на рисунку 2.1. Надалі виникає необхідність простежити фактори, що впливають на рівень ліквідності та платоспроможності.

Рисунком 2.1 – Взаємозв'язок між поняттями ліквідності та платоспроможності підприємства [29]

В умовах ринкової трансформації економіки, діяльність сучасних українських підприємств схильна до впливу складних зовнішніх та внутрішніх факторів. На фінансову стійкість підприємства впливає багато факторів. Пропонується класифікувати фактори за такими ознаками: за місцем виникнення – зовнішні та внутрішні фактори, за важливістю результату – основні та другорядні, за структурою – прості та складні, за часом дії – постійні та тимчасові. Узагальнена структура внутрішніх та зовнішніх впливу наведена на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 – Фактори впливу на ліквідність підприємств [1]

Розглянемо зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на фінансову стійкість та фінансовий стан підприємства. До ключових внутрішніх чинників, що впливають на ліквідність та платоспроможність підприємства відносяться склад та структура фінансових ресурсів. Корпорація, що має достатній обсяг власних фінансових ресурсів, і, перш за все, прибутку, є найбільш фінансово стійкою. У цьому важлива як загальна величина її прибутку, а й частка її розподілу у таких напрямках:

1) фінансування поточної діяльності - зміцнення платоспроможності та ліквідності, формування оборотних засобів тощо;

2) інвестування у капітальні витрати та цінні папери.

Якість корпоративного управління має істотний вплив на рівень ліквідності та платоспроможності корпорації. Його оцінюють рейтингові агенції на основі проведення рейтингового аналізу, за результатами якого корпорації надається рейтинг якості управління, що формується на основі оцінки ризику втрат акціонерів, «пов'язаний з якістю управління корпорацією та дотриманням прав власників». Високий рейтинг, як показник якісного управління, передбачає меншу ймовірність втрат у результаті настання ризиків, пов'язаних з якістю управління та порушенням прав акціонерів, а також сприяє підвищенню рівня фінансової стійкості.

Як на внутрішньому, так і на зовнішньому (міжнародному) ринку на ліквідність та платоспроможність корпорацій впливає конкуренція. Чинники конкуренції на внутрішньому ринку виявляються у освоєнні організації нового рівня маркетингу, технологій, у підвищенні якості продукції та зниженні витрат виробництва за рахунок застосування сучасних матеріалів, конструкцій та технологій, що призводить до зростання конкурентоспроможності продукції. Отже, чинники довкілля слід зарахувати до розряду некерованих, і основі їх вивчення практично неможливо зробити достовірні прогнози щодо формування напрямів підвищення фінансової стійкості корпорації. При цьому зовнішні фактори впливають на внутрішні, проявляючи себе у вигляді зміни якісного вираження останніх. Слід зазначити прямий та опосередкований вплив зовнішніх факторів на ліквідність. Такий поділ видів впливу дає можливість більш точно визначати їх характер і рівень впливу на ліквідність та платоспроможність.

У рамках реалізації політики управління ліквідністю та платоспроможністю з метою прийняття надалі раціональних рішень, необхідних для успішного функціонування бізнесу, суб'єкт господарювання спирається на аналітичні дані, які отримують під час проведення розрахунків. Нормативні мінімальні та максимальні значення логічно вибудованої системи коефіцієнтів, представлених економічних категорій, дозволяють зробити висновки та розробити практичні заходи з метою профілактики або як діючий «інструмент боротьби» зі зниженням

платіжних можливостей компанії та забезпеченням виконанням безпосередньо зобов'язань у повному обсязі.

До зовнішніх економічних чинників можна віднести економічні умови країни розташування підприємства, платоспроможність його споживачів, доступність і рівень розвитку застосовуваних технологій, монетарна та фіскальна політика, що провадиться, законодавчі та нормативно-правові акти, а також контроль, що здійснюється з боку держави щодо підприємства. Значний вплив має також економічний цикл, у якому зараз перебуває економіка країни.

Під час кризи менеджмент повинен більше піклуватися про збереження поточних позицій підприємства, знаходження шляхів оптимізації виробництва (виконання робіт, надання послуг), підтримання рівнів ліквідності та платоспроможності. Під час кризи знижується обсяг платоспроможного попиту, що призводить до відставання реалізації продукції (робіт, послуг) з виробництва (виконання, надання). Доходи підприємства скорочуються, що зумовлює зростання ризиків, особливо ризику банкрутства. Скорочення платоспроможності контрагентів і споживачів призводить як до зростання неплатежів із боку перших і зниження попиту із боку останніх, до зростання конкуренції над ринком, тому що число підприємств не скорочується (до настання банкрутства найбільш фінансово нестійких підприємств), чого не можна сказати про платоспроможних контрагентів та споживачів. Таким чином, конкуренція також є важливим фактором зовнішнього середовища.

2.2 Методичні підходи до управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств

Теоретично будь-які активи (за винятком безнадійної дебіторської заборгованості та витрат майбутніх періодів) можуть трансформуватися у кошти. Проте за діагностики ліквідності підприємства у розрахунок прийнято брати в повному обсязі, лише ліквідні активи. Наслідуючи цю логіку, пропонуємо лік-

відними вважати активи, які безпосередньо існують у грошовій формі, призначені для реалізації або звертаються у кошти в процесі одного кругообігу капіталу у виробничо-комерційній діяльності.

Таким чином, оскільки як ліквідні активи можуть розглядатися лише короткострокові активи (за вирахуванням безнадійної для отримання дебіторської заборгованості та витрат майбутніх періодів), то для оцінки ліквідності підприємства їх необхідно зіставляти з короткостроковими зобов'язаннями, формальним платіжним забезпеченням яких вони є. Разом з тим зіставлення активів, які ще не набули грошової форми, із зобов'язаннями дозволяє лише теоретично (приближно) оцінити їх достатність, тому що насправді деякі з них можуть втратити свою ліквідність (тобто здатність звертатися до коштів) або сума виручених коштів не відповідатиме балансової вартості цих активів.

На рисунку 2.3 наведено систему показників за якими оцінюється рівень ліквідності та платоспроможності підприємства.

Рисунок 2.3 – Система показників платоспроможності підприємства [37]

З метою оцінювання платоспроможності підприємства застосовується система відносних показників, що визначається в залежності від рівня ліквідності активів відповідно до термінів погашення зобов'язань. Таким чином фінансовий аналіз передбачає визначення аналітичних коефіцієнтів, що характеризують різні боки фінансового стану суб'єкта господарювання загалом та його ліквідність зокрема. Ці показники представляють собою співвідношення між окремими позиціями фінансової та їх прийнято називати фінансово-оперативними.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{абс}$) демонструє можливість негайного погашення боргів і показує, яку частину поточної заборгованості може погасити підприємство з допомогою грошових коштів і короткострокових фінансових інвестицій, що є у нього в наявності. Саме ці кошти можуть бути використані для погашення боргу негайно та без втрат. При цьому до поточних зобов'язань належать: короткострокові позики банків та інших фінансових установ, поточна заборгованість перед кредиторами, у т.ч. за сплатою дивідендів, резерви майбутніх витрат та платежів, інші короткострокові пасиви.

Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шл}$) є проміжним показником, який демонструє наявність оборотних активів за вирахуванням їх найменш ліквідної частини, тобто запасів по відношенню до розміру поточної заборгованості, або поточних пасивів. Саме $K_{шл}$ є найбільш об'єктивним показником, який дозволяє визначити стан ліквідності підприємства.

Коефіцієнт покриття ($K_{п}$) відображає найбільш загальні можливості підприємства погасити короткострокові борги за рахунок всіх оборотних активів, що є у нього в наявності.

Алгоритм розрахунку вищенаведених показників представлено в таблиці 2.1. Як видно з формульних представлень коефіцієнтів для їх розрахунку потрібно мати інформацію з фінансової звітності, а саме з форми 1 – Баланс.

Для визначення рівня ліквідності балансу підприємства його активи об'єднують за ступенем їх ліквідності – від швидко перетворюваних на кошти до найменш. У свою чергу, пасиви групуються за терміновістю оплати зобов'язань.

Таблиця 2.1 – Розрахунок коефіцієнтів ліквідності [45]

Показник	Розрахунок	Зміст, нормативне значення
Коефіцієнт покриття	відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства	показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань.
	$\phi 1 \text{ p.1195} / \phi 1 \text{ p.1695}$	Нормативне значення $>1,5-2,5$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	відношення активів, що швидко реалізуються (дебіторська заборгованість, інші оборотні активи) та абсолютно ліквідних активів до поточних зобов'язань підприємства.	характеризує платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами
	$\phi 1(\text{p.1195} - \text{p.1100} - \text{p.1110} - \text{p.1170}) / \phi 1 \text{ p.1695}$	Нормативне значення $>0,6-0,8$.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	відношення грошових засобів та їхніх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань	показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно
	$\phi 1(\text{p.1160} + \text{p.1165}) / \phi 1 \text{ p.1695}$	Нормативне значення $>0,2-0,35$

Оскільки під ліквідністю розуміється можливість і здатність перетворення активів на кошти протягом певного періоду, відповідно, найкоротший період здійснення цього процесу безпосередньо свідчить про найбільшій ліквідності конкретного виду активів.

Одним із методів оцінки ліквідності бухгалтерського балансу організації є метод поелементного порівняння окремих груп пасиву та активу балансу. Перший метод заснований на попарному порівнянні окремих груп активів та пасивів балансу. Він дозволяє виявити платоспроможність суб'єкта у різні періоди часу.

Залежно від ступеня ліквідності активів, тобто кількості часу перетворення активу на кошти без втрати вартості, у складі майна підприємства виділяють такі групи (табл. 2.2):

- A1 – найбільш ліквідні активи;
- A2 - активи, що швидко реалізуються;
- A3 - активи, що повільно реалізуються;
- A4 – активи, що важко реалізуються.

Перші три групи активів (А1, А2, А3) належать до поточних активів організації, мають тенденцію до зміни. Поточні активи мають найбільшу ліквідність порівняно з рештою майна організації.

Пасиви балансу за ступенем зростання групуються так:

- П1 - Найбільш термінові зобов'язання
- П2 - Короткострокові пасиви
- П3 - Довгострокові пасиви
- П4 - Постійні пасиви.

Таблиця 2.2 – Групування активів та пасивів [26]

Групи	Умовне позначення	Характеристика	Розрахунок
<i>Активи, згруповані за рівнем ліквідності</i>			
Абсолютно ліквідні активи	А1	Грошові кошти та їх еквіваленти і поточні фінансові інвестиції	p.1160 + p.1165
Активи, що швидко реалізуються	А2	Дебіторська заборгованість, векселі одержані та інші оборотні активи	p.1125 + p.1130 + p.1135 + p.1140 + p.1145 + p.1155 + p.1190
Активи, що повільно реалізуються	А3	Запаси, поточні біологічні активи та витрати майбутніх періодів	p.1100 + p. 1110 + p.1170
Активи, що важко реалізуються	А4	Необоротні активи. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	p.1095 + p.1200
<i>Пасиви, згруповані за строками погашення</i>			
Найбільш строкові зобов'язання	П1	Поточна кредиторська заборгованість	p.1615 + p.1620 + p.1625 + p.1630 + p.1635 + p.1640 + p.1645 + p.1650
Короткострокові пасиви	П2	Короткострокові кредити банків, векселі видані, поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, інші поточні зобов'язання, поточні забезпечення та доходи майбутніх періодів	p.1600 + p.1605 + p.1610+ p.1660+p.1665+ p.1690
Довгострокові пасиви	П3	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	p.1595
Постійні пасиви	П4	Власний капітал; зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	p.1495+p.1700

З метою виявлення рівня ліквідності балансу, доцільним є порівняння наступних величин. При цьому можливі сприятливі варіації:

$A1 > П1$ — ця нерівність свідчить про платоспроможність підприємства на момент формування її бухгалтерського балансу і про те, що вона має сукупність активів, яких вистачить для покриття її короткострокових позик.

$A2 > П2$ — у цьому разі швидкоореалізовані активи превалюють над короткостроковими пасивами. Це безпосередньо визначає здатність підприємства покривати сукупність своїх заборгованостей у майбутньому (від 3-х до 6-ти місяців), з умовою своєчасних розрахунків дебіторів та отримання коштів від продажу товарів (послуг) у кредит.

$A3 > П3$ - ситуація говорить про майбутню платоспроможність підприємства (якщо оплата за надані послуги та товари на період, рівний середньої тривалості обороту оборотних коштів на момент складання балансу буде здійснено своєчасно).

$A4 < П4$ - дана ситуація характерна для випадку, коли в організації у власності знаходяться оборотні кошти, і при цьому дотримується мінімальна умова фінансової стійкості.

Розгляд груп $A1, П1, A2$ і $П2$ представляє можливість виявлення поточної ліквідності балансу (визначення платоспроможність суб'єкта у короткостроковому періоді). Порівняння груп $П3$ і $A3$ виявляє прогнозовану ліквідність, на основі якої визначається передбачувана платоспроможність у довгостроковому періоді. Ці умови наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Перспективна оцінка ліквідності балансу [26]

Тип ліквідності балансу	Перспектива		
	Поточна	Короткострокова	Довгострокова
Абсолютний	$A1 \geq П1$	$A1 \geq П1 + П2$	$A1 \geq П1 + П2 + П3$
Нормальний	$A1 + A2 \geq П1$	$A1 + A2 \geq П1 + П2$	$A1 + A2 \geq П1 + П2 + П3$
Критичний	$A1 + A2 + A3 \geq П1$	$A1 + A2 + A3 \geq П1 + П2$	$A1 + A2 + A3 \geq П1 + П2 + П3$
Кризовий	$A1 + A2 + A3 \leq П1$	$A1 + A2 + A3 \leq П1 + П2$	$A1 + A2 + A3 \leq П1 + П2 + П3$

Економічна сутність платоспроможності підприємства, на нашу думку, розкривається через визначення її як можливості своєчасно та в повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями за рахунок наявних коштів. Вона може бути оцінена на певну дату (термінова платоспроможність) або за якийсь проміжок часу (загальна платоспроможність), в рамках якого знаходяться терміни погашення зобов'язань підприємства, що впливає на вибір методик аналізу, що застосовуються. На відміну від платоспроможності, ліквідність підприємства оцінюється певну звітну дату, але спрямовано встановлення забезпеченості боргів підприємства у майбутньому. З цього випливає, що підприємство може бути ліквідним, тобто здатним погасити кредиторську заборгованість у короткостроковій перспективі за рахунок наявних активів, але неплатоспроможним на даний час і навпаки. У той самий час прогнозована ліквідність створює основу перспективної платоспроможності.,

Практичне дослідження показників ліквідності та платоспроможності на прикладі функціонування українських підприємств дало підставу позначити та поставити на розгляд одне з ключових питань. Сутність зауваження полягає в тому, що порівняння підсумкових результатів обчислень показників з прийнятими їх обмеженнями не завжди дає підстави зробити грамотну оцінку ситуації, що склалася. По-перше, спочатку слід акцентувати увагу безпосередньо на масштабність операційної діяльності організації, середу, в якій вона функціонує. Саме ці фактори знаходять своє відображення в даних бухгалтерського балансу, що є головною інформаційною базою щодо аналізу.

Іншими словами, підприємства не мають необхідності залучати додаткові джерела фінансування діяльності на короткостроковій основі у формі кредитів та позик, що проявляється у низькому борговому навантаженні організації перед зовнішніми суб'єктами господарювання. По-друге, ліквідні ресурси спрямовуються лише погашення кредиторську заборгованість, що становить основну статтю балансу у частині короткострокових зобов'язань. У результаті спостерігаємо надлишок ліквідних ресурсів у великому обсязі, який, на думку дослідників, свідчить про нераціональне вкладення коштів та його неефективне використання.

Додатково необхідно акцентувати увагу на тому, що в частині теоретичного матеріалу щодо вивчення результатів обчислення коефіцієнтів ліквідності та їх обґрунтування спостерігається нестача статистичних матеріалів, а в деяких випадках їх відсутність для організацій середнього бізнесу. У результаті, на практиці в процесі дослідження формується така ситуація, при якій розрахункові значення показника поточної ліквідності перевищують максимальну межу, але при цьому суб'єкт господарювання ефективно реалізує управлінську політику в галузі ліквідності та платоспроможності і забезпечує позитивний фінансовий результат.

2.3 Практичне застосування підходів до управління ліквідністю та платоспроможністю на прикладі АТ «Насосенергомаш»

АТ «Насосенергомаш» є провідним машинобудівним підприємством Сумської області з виготовлення та реалізації насосного та іншого обладнання. За даними Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України «...стратегія підприємства у 2021 році спрямована на підвищення прибуткової діяльності підприємства - за рахунок збільшення доходів від реалізації продукції підприємства - насосного обладнання, запасних частин, сервісних робіт та послуг, розширення існуючих ринків, та виходу на нові ринки збуту насосної продукції. Адміністрація докладает значних зусиль на поповнення портфеля замовлень для забезпечення повного завантаження працюючих, що дасть можливість збільшити доходи підприємства, та, як наслідок, збільшити заробітну плату робітникам підприємства» [3].

Аналіз стану ліквідності та платоспроможності АТ «Насосенергомаш» необхідно здійснювати через визначення показників, методика розрахунку яких наведена у попередньому розділі. При цьому в якості інформаційних джерел використовуються дані фінансової звітності підприємства, а саме бухгалтерського балансу (форма 1) та звіту про фінансові результати (форма 2). Дана фінансова звітність в узагальненому форматі за декілька років наведена в додатку А.

Як було визначено в попередніх розділах на рівень ліквідності та платоспроможності в першу чергу впливає стан поточних активів та поточних зобов'язань підприємства. Структура поточних активів АТ «Насосенергомаш» за 2012-20 рр. наведена на рисунку 2.4. Аналогічний аналіз можна провести для поточних пасивів, структура яких наведена на рисунку 2.5.

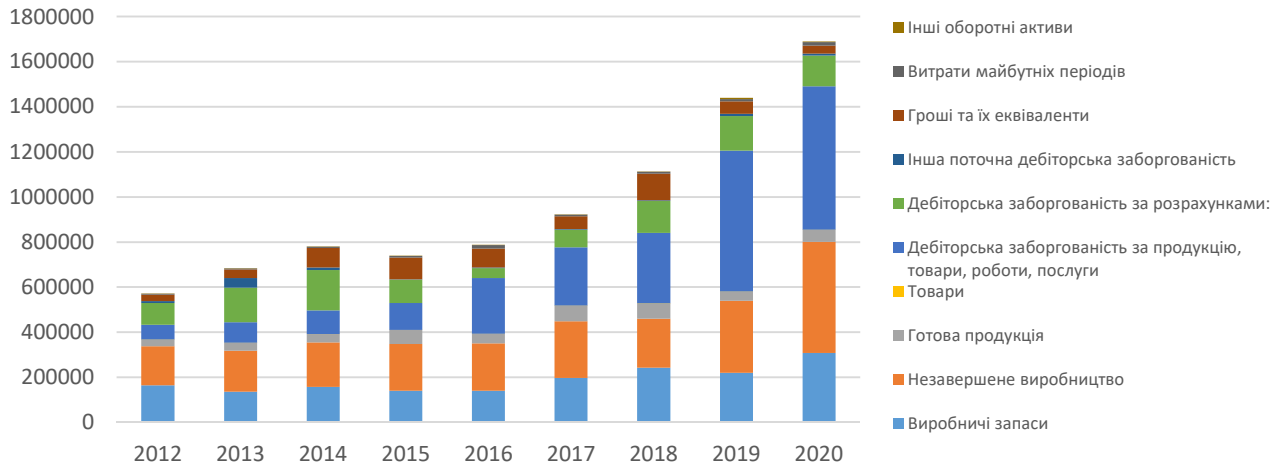

Рисунок 2.4 – Структура поточних активів АТ «Насосенергомаш»

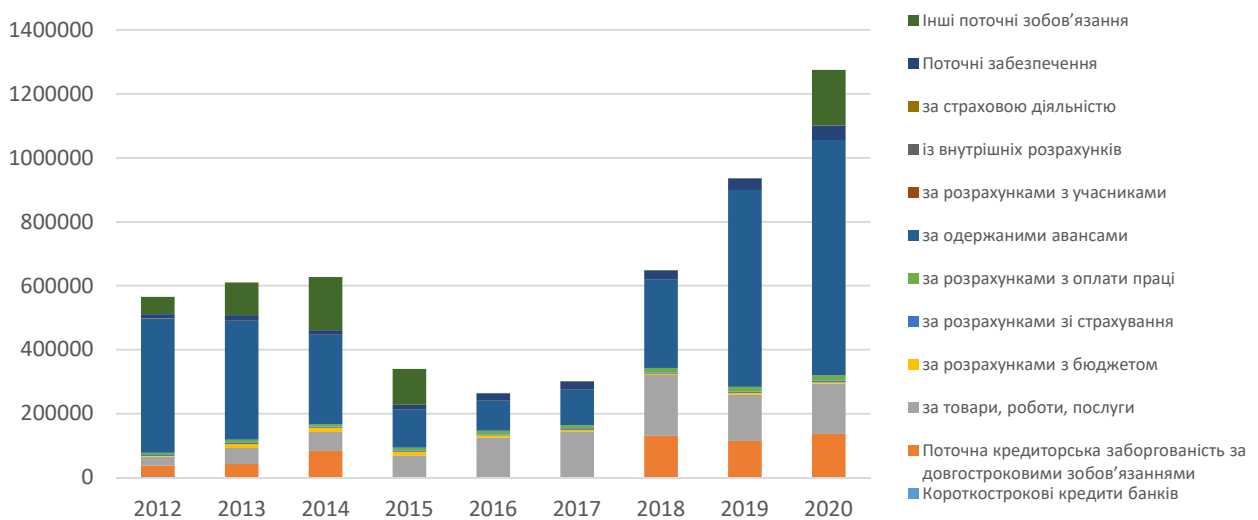

Рисунок 2.5 – Структура поточних пасивів АТ «Насосенергомаш»

Як видно з графіку в складі оборотних активів переважає дебіторська заборгованість, незавершене виробництво та виробничі запаси, тобто активи які мають низький рівень ліквідності. В складі поточних пасивів найбільшу питому вагу має поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами.

Для оцінки стану ліквідності підприємства необхідно розрахувати відповідні коефіцієнти алгоритм визначення яких наведено в таблиці 2.1. Це коефіцієнти покриття, швидкої ліквідності та абсолютної ліквідності. Результати їх розрахунків наведено в таблиці 2.4 та на рисунку 2.6.

Таблиця 2.4 – Коефіцієнти ліквідності АТ «Насосенергомаш»

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
К покриття	1,011	1,121	1,243	2,172	2,974	3,058	1,715	1,543	1,344
К швидкої ліквідності	0,355	0,533	0,612	0,944	1,434	1,316	0,887	0,912	0,661
К абсолютної ліквідності	0,050	0,063	0,140	0,284	0,320	0,186	0,182	0,059	0,028

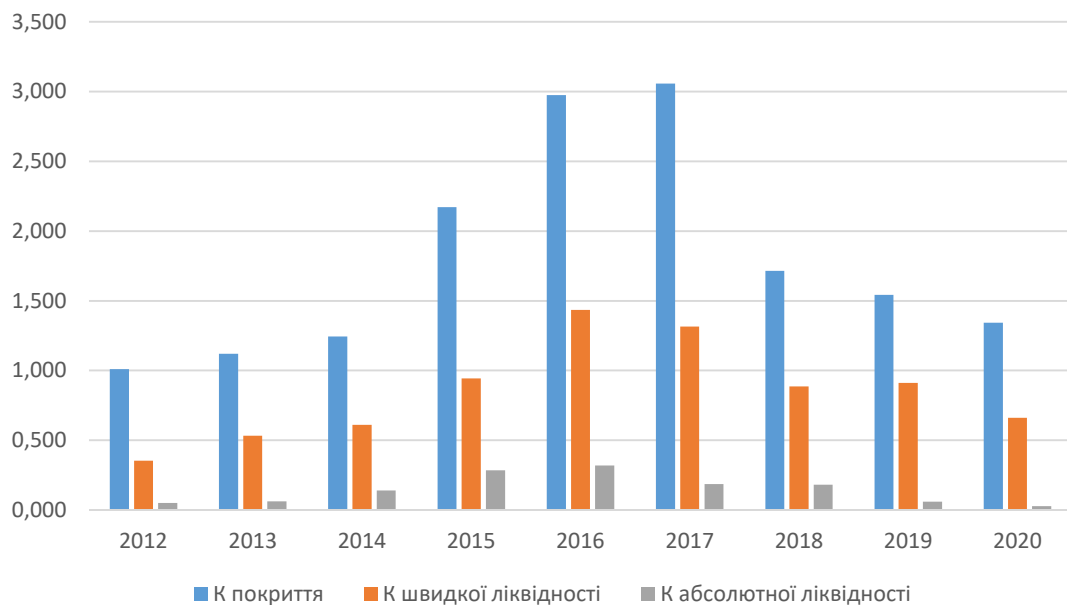

Рисунок 2.6 – Коефіцієнти ліквідності АТ «Насосенергомаш»

Як видно з таблиці та рисунку, показники ліквідності мають нестабільний характер. Так у 2016-17 роках спостерігалась надлишкова ліквідність, особливо за ознаками коефіцієнтів покриття та швидкої ліквідності, що свідчило про деяку нерациональність накопичення оборотних активів. Наразі показники покриття та швидкої ліквідності знаходяться в нормативних значеннях, чого не можна сказати про коефіцієнт абсолютної ліквідності, який значно менше нормативу. Тобто на сьогодні підприємство відчуває певний дефіцит грошових коштів, що негативно позначається на його можливостях погашати негайні зобов'язання.

Групування статей активів і пасивів за рівнем їх ліквідності та негайності погашення відповідно до таблиці 2.2 наведено в таблиці 2.5 та на рисунку 2.7.

Таблиця 2.5 – Групування статей активів і пасивів

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
A1	28296	38190	87666	96638	84657	56143	118110	55357	36238
A2	172097	287064	296287	224706	295261	341341	457504	798488	806056
A3	371249	358656	396263	417696	407833	525911	538140	590961	870839
A4	501667	595116	581070	585353	603748	622161	646491	734544	713860
П1	459904	449006	364462	214208	242417	276030	489579	784559	918312
П2	105301	161143	263111	126047	22441	25937	159712	151757	356529
П3	25232	8861	1138	113662	147414	149472	15396	44189	48201
П4	482872	660016	732575	870476	979227	1094117	1095558	1199013	1103951
A1-П1	-431608	-410816	-276796	-117570	-157760	-219887	-371469	-729202	-882074
A2-П2	66796	125921	33176	98659	272820	315404	297792	646731	449527
A3-П3	346017	349795	395125	304034	260419	376439	522744	546772	822638
П4-А4	-18795	64900	151505	285123	375479	471956	449067	464469	390091

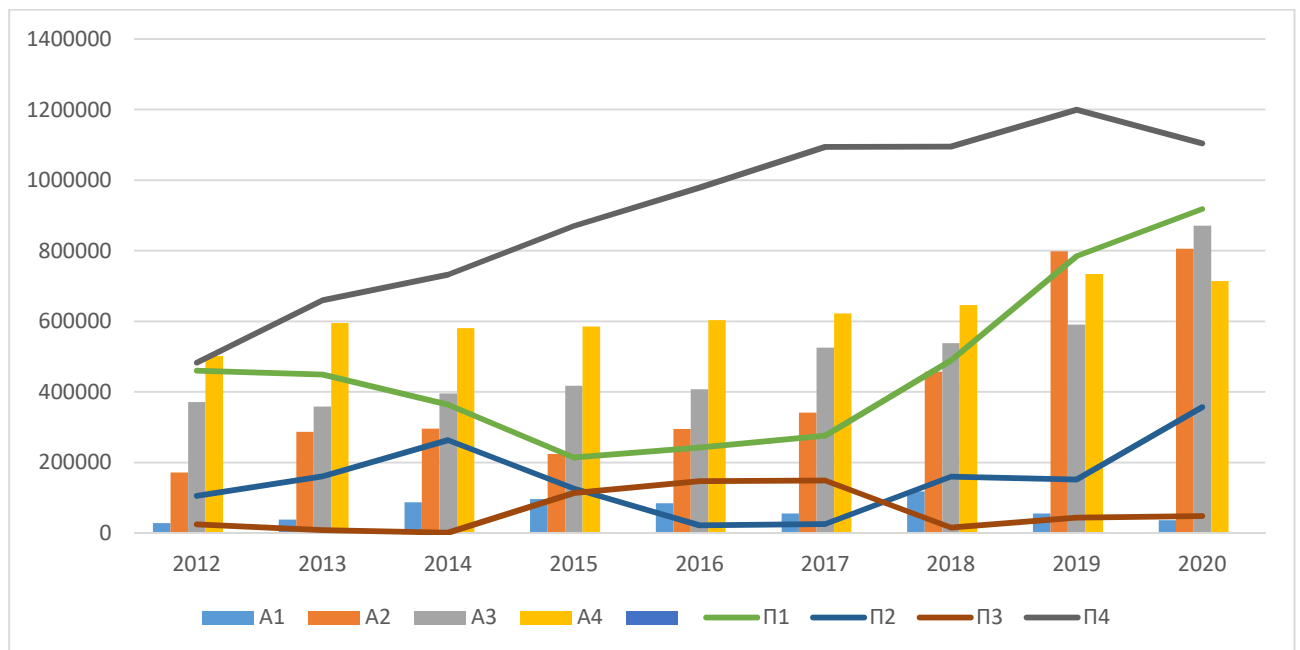

Рисунок 2.7 – Співвідношення статей активу та пасиву

Таким чином можна зробити висновок, що серед всіх умов забезпечення ліквідності балансу виконуються лише три. Невиконання першої умови знову таки пов'язано із недостатністю у підприємства грошових коштів. В цілому мо-

жна сказати, що підприємство має задовільний стан ліквідності та платоспроможності. Серед можливих причин загроз втрати ліквідності та платоспроможності підприємства відзначимо наступні:

- низький професіоналізм керівників та фінансових менеджерів компанії, і як наслідок – неправильна система цілей (або її відсутність), слабкі управлінські сигнали, неефективне делегування і розподіл обов'язків тощо;

- дефіцит кадрів управлінців і маркетологів, що тягне у себе перебої у діяльності підрозділів і навіть прямий збиток фінансових результатів роботи підприємства;

- моральний знос сформованих систем контролю, мотивації, прогнозування і планування, що призводить до затримки реакцію несприятливі зміни у внутрішній і зовнішній середовищі підприємства;

- дефіцит оборотних коштів – насамперед готівки, з допомогою якої виробляється розрахунок із кредиторами і партнерами, що зумовлює збільшення кредиторську заборгованість;

- порушення термінів виконання платіжних зобов'язань;

- висока конкуренція при слабких ринкових позиціях підприємства, що зумовлює скорочення виручки, прибутку, отже і платіжних засобів покриття боргів.

2.4 Напрями підвищення ліквідності та платоспроможності підприємств в умовах пандемічної кризи

Пандемічна криза, що охопила світ протягом останніх двох років значно вплинула на фінансовий стан більшості суб'єктів господарювання. Втрата ринків збуту, загальне зниження ділової активності, карантинні обмеження негативно впливають на діяльність підприємств в цілому і на стан його ліквідності та платоспроможності зокрема. Тому збереження платоспроможності та ліквідності підприємства вкрай важливе для сучасного бізнесу. Це можна зробити за допо-

могою комплексних рішень, спрямованих на покращення фінансового стану підприємства та зниження боргового навантаження. Основними заходами, які можна використовувати для підвищення ліквідності, є наступні:

- максимально можливе зменшення вартості дебіторської заборгованості;
- збільшення прибутку;
- оптимізація структури капіталу підприємства;
- зменшення вартості матеріальних активів.

Підвищення платоспроможності може бути досягнуто за рахунок рефінансування дебіторської заборгованості та прискорення її оборотності. Збільшуючи обсяг реалізованої продукції, можна досягти швидкого підвищення ліквідності та платоспроможності підприємства. Активно використовуючи наявні кошти, підприємство може досягти підвищення рівня рентабельності та обсягу отриманого прибутку. Розширення меж ринку збуту також сприятиме підвищенню ліквідності та платоспроможності підприємства. Ще одним важливим аспектом є підвищення продуктивності праці.

Як показує практика, важливим фактором забезпечення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства є раціональна політика управління запасами. Для цілей нормального ходу виробництва запаси мають бути оптимальними. Їх має бути стільки, скільки потрібно для безперебійної роботи. Надлишкові запаси призводять до збільшення витрат за зберігання, зносу запасів, заморожування оборотних засобів, уповільнення їх оборотності, необґрунтованому відволіканню коштів із їхньої господарського обороту, що зрештою позначається зростання кредиторської заборгованості і є однією з причин нестабільного фінансового становища підприємства.

Управління запасами є комплексом моделей та методів, за допомогою яких досягається оптимізація обсягу необхідних запасів. Існує достатньо моделей управління запасами. Деякі з них досить прості з точки зору розрахунків, інші вимагають знання складних математичних прийомів і методів. Однією з найпоширеніших моделей управління оптимальним обсягом запасів для підприємства є метод ABC-аналізу та XYZ-аналізу. Але слід зазначити, що в даний час безліч

факторів, що мають прямий вплив на діяльність підприємства в цілому. Під час пандемії до них можна віднести зниження попиту на продукцію, втрата ринків збуту, високу вартість ресурсів. Це призводить до доцільності використання моделі "точно вчасно" (Just-in-time - JIT) або змушує вдатися до довгострокового накопичення запасів, що пов'язано зі специфікою виробництва готової продукції.

Переваги методів ABC-аналізу та XYZ-аналізу полягають у наступному:

- дозволяє легко та наочно вивчити великий набір економічних даних;
- дозволяє оптимізувати діяльність із управління асортиментом;
- дозволяє проводити досить швидко, але водночас ефективну оцінку економічно обґрунтованої потреби у запасах (модель Economic Ordering Quantity – EOQ), здійснювати планування потреби у матеріалах (модель Material Requirements Planning – MRP);

- допомагає вирішувати завдання сегментації споживачів, вивчення попиту, підбору ефективних маркетингових інструментів, раціонального використання праці співробітників.

Основними напрямками оптимізації виробничих запасів підприємства є:

- раціональне використання необхідної кількості сировини для продукції;
- ліквідація надлишкових запасів матеріалів, які можуть бути задіяні у виробництві найближчим часом;
- оптимальний вибір постачальників;
- удосконалення організації управління запасами.

Таким чином, найбільшою частиною управління ліквідністю та платоспроможністю є управління обіговими коштами. Це важливо з метою забезпечення безперебійного та ефективного процесу поточної діяльності підприємства, у зв'язку з тим, що в більшості випадків при зміні оборотних активів неминуче і зміни короткострокових пасивів.

Таким чином, на основі проведених досліджень можна сформулювати такі пропозиції та рекомендації в управлінні платоспроможністю та ліквідністю підприємства:

– посилити контроль та аналіз дебіторської заборгованості з метою прискорення її оборотності та зниження;

- здійснити короткострокові фінансові вкладення з метою отримання додаткового прибутку та зниження впливу інфляції на кошти, відтягнуті в дебіторську заборгованість;

– ефективно управляти виробничими запасами за допомогою впровадження моделей ABC-аналізу та XYZ-аналізу, а також реалізувати частину непотрібних та зайвих матеріально-виробничих запасів.

Прагнення підвищення ефективності діяльності та максимізації прибутку спонукає будь-яке підприємство вирішувати проблему вибору між рентабельністю чи ліквідністю. Найчастіше виникає необхідність поступатися будь-яким із показників фінансового становища у прагненні поєднання поступального розвитку із забезпеченням наявності цілком достатньої суми коштів і високої платоспроможності. Суть проблеми у тому, що складнощі у ліквідності, отже, її вираження у низькому значенні коефіцієнта поточної ліквідності нижче нормативного значення, можуть відбивати не фінансові проблеми та відсутність платоспроможності, а динамічний розвиток підприємства з активним нарощуванням обороту та стрімкої адаптації над ринком. Якщо підприємство має високі темпи нарощування обороту і економічна рентабельність активів має дуже пристойні значення, це тягне у себе підвищені ліквідні потреби. Дефіцит ліквідних коштів підвищує ризик неплатоспроможності підприємства. І якщо підприємство з найменшими темпами зростання обороту (підвищує свої активи тільки на одну третину) і має нижчі показники рентабельності, то воно, як правило, має надлишок ліквідності, що дозволяє в разі заповнити приріст активів.

Впровадження рекомендованих заходів у діяльність підприємства дозволить покращити платоспроможність та фінансову стійкість підприємства та підвищить ефективність його діяльності.

ВИСНОВКИ

Платоспроможність і ліквідність є самостійними економічними категоріями, певною мірою взаємопов'язаними між собою, але досліджуваними та оцінюваними на практиці фінансового аналізу та фінансового менеджменту на основі різних методологічних підходів. Ліквідність служить невід'ємною сутнісною властивістю будь-якого об'єкта і означає його здатність бути реалізованим за ринковою вартістю без істотних втрат за мінімально можливий для об'єкта економічно виправданий термін. Платоспроможність розглядається стосовно суб'єкту ринку – платоспроможність держави, банку, підприємства, фізичної особи. Вона відображає такий стан суб'єкта, який характеризується достатньою стійкістю до вимог кредиторів у ринкових умовах, що динамічно змінюються, і свідчить про високу життєздатність суб'єкта. Основна відмінність платоспроможності від ліквідності полягає в наступному: як економічна категорія платоспроможність є значно ширшим і різноманітним явищем, оскільки відображає не лише статичну здатність погашення поточних зобов'язань, а й дозволяє простежити, як змінюється і змінюватиметься ця здатність протягом тривалого періоду часу. Інакше кажучи, ліквідність за своєю економічною сутністю відбиває статичний стан активів (підприємства), платоспроможність підприємства виступає як статичне як і динамічне явище.

Значення отриманих результатів можна порівняти з галузевими нормативами або показниками господарської роботи попередніх періодів, щоб провести діагностику фінансової роботи. Отримані дані формують інформаційну основу для прийняття важливих управлінських рішень в оперативному та стратегічному плані, що дозволяє керувати фінансовою ефективністю, стійкістю та розробляти плани для подальшого розвитку організації.

Менеджери організацій часто застосовують кілька варіантів управління ліквідністю. Особливий механізм – це перетворення цінних активів на реальні гроші через активний продаж. Інший спосіб – це процес управління процесом

кругообігу вільних фінансових ресурсів у бізнес-процесах, особливо коли необхідно переводити авансовані фінансові активи в цінні матеріальні запаси та сировину. Визначаючи обсяги незавершеного виробництва та готову продукцію на складі, можна спланувати можливий дохід та сформувати поточну господарську політику.

Платоспроможність організації пов'язані з достатнім обсягом грошей, які можна спрямувати на погашення кредиторської заборгованості. Хорошими ознаками платоспроможності організації є наявність коштів на розрахунковий рахунок і касі, і навіть відсутність простроченої кредиторську заборгованість. Елемент платоспроможності чинить тиск на загальне фінансове становище підприємства, але також залежить від низки внутрішніх факторів, пов'язаних із політикою щодо дебіторської заборгованості та управління вільними коштами.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Chaliuk Y.O., Dovhanyk N.M. Social partnership of Ukraine with the EU within the European regions and cross-border clusters. *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 4 (16). С. 33–38.
2. Zakharkin, O., Zakharkina, L., & Antoniuk, N. (2017). A comparative analysis of stock market volatility depending on investment time horizon. *Economic Annals-XXI*, 167(9-10), 49-52.
3. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Веб-сайт. URL: <https://smida.gov.ua/>
4. Аранчій В.І. Фінанси підприємств / В.І.Аранчій. –К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 304 с.
5. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. В 2-х т. Київ: Ельга, 1999. Т.1. 590 с.
6. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. №2. С. 36– 40.
7. Дзюба Т. А. Аналіз ліквідності підприємств машинобудування. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. №2. С. 105–110.
8. Дорошенко А. П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. С.229-237.
9. Дробишева О. О., Чиколов Д. В. Оцінка платоспроможності і фінансової стійкості у системі антикризового управління. *Інфраструктура ринку*. 2017. №3. С. 89–92.
10. Євась Т. Є., Шидловський О.О. Механізм формування ліквідності та платоспроможності підприємства. *Подільський науковий вісник*. 2017. №1. С. 24–26. URL: <http://pnv.in.ua/images/sampled/1vidannya/YevasShidlovsky.pdf>.
11. Захаркін О. О. Роль інновацій у нарощенні вартості українських підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. №3. С. 90–101.
12. Захарова Н.Ю. Платоспроможність та ліквідність підприємств: сутність, оцінка та умови забезпечення. *Збірник наукових праць Таврійського державного*

- агротехнологічного університету ім. Д. Моторного (економічні науки)*. 2019. №2(40). С. 182-189.
13. Ковальчук Н. О., Руснак Т. В. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. №11. С. 368–371.
 14. Крейдич І. М., Наконечна О. С., Харченко О. С. Умови забезпечення платоспроможності підприємств в контексті їх фінансової безпеки. *Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. 2015. № 12. С. 190-198.
 15. Крилова О. В. Грошові потоки в системі забезпечення платоспроможності підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 30–33.
 16. Лахтіонова Л. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія / Л. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. - 387 с.
 17. Литвин І. С., Іващенко А. І. Шляхи удосконалення системи управління грошовими потоками . *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. №2. С. 51–56.
 18. Літюк Д. С. Структурно-функціональне моделювання процесу управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. *Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця*. 2020. URL: <https://www.hneu.edu.ua/naukovi-vidannya/arhiv-vydan-molodizhnyj-visnyk/>.
 19. Майборода О. Є., Косарева І. П., Каранда О. М. Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства. *Молодий вчений*. 2017. №3. С. 793–797.
 20. Майборода О. Є., Косарева І. П., Лесняк А. О. Платоспроможність підприємства та формування системи її забезпечення. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 18. С.256–260
 21. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Мінекономіки від 26.10.2010 № 361, зі змінами і доповненнями. URL: http://meold.kmu.gov.ua/minec/control/uk/publish/article?art_id=161074&cat_id=32854

22. Мулик Я. І. Ліквідність підприємств як елемент управління фінансовою безпекою: методичне та інформаційне забезпечення. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 4. С.42–50.
23. Олександренко І. В. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 6 (156). С. 419-426.
24. Орехова К. В., Челомбитько Ю. М. Роль та місце ліквідності та платоспроможності підприємства в сучасному економічному середовищі. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2014. №1 (10). URL: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/29210/26249>.
25. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
26. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. О. Подольська, О. В. Яріш. - К.: Центр навчальної літератури, 2007. - 488с.
27. Польова Т. В., Кравцова Ю.В. Аналіз ліквідності балансу підприємства на прикладі ПРАТ «Бондарівське». *Ефективна економіка*. 2018. №10. С. 33–39.
28. Пономарьов І. Ф., Полякова Е. І., Легченко О. А. Удосконалення механізму управління політикою платоспроможності підприємства. *Економіка промисловості*. 2012. № 1. С. 119–132. URL: http://dSPACE.nbuV.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2588/st_36_16_NEW.pdf?sequence=4.
29. Пушкар Н.В. Платоспроможність підприємства та шляхи її забезпечення. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17165/3177.pdf?sequence=3>.
30. Сандул І. І., Дробязко А. О. Ліквідність в системі фінансовоекономічної безпеки підприємства роздрібної торгівлі. *Економіка інноваційної діяльності підприємств*. 2019. С. 391–392.
31. Серпенінова Ю. С. Побудова фінансового механізму управління ліквідністю банку. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 159–166.
32. Сирота В.С. Корпоративна соціальна відповідальність в системі економічної безпеки підприємств: дис. ... канд. екон. наук / В.С. Сирота. К., 2016. 217с.
33. Танклевська Н., Синенко О. Методичні підходи до формування й оцінки фінансового механізму аграрних підприємств. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. №2. С. 57–66.

34. Теницька Н.Б. Гришко Ю.С. Підвищення платоспроможності підприємства шляхом оптимізації дебіторської заборгованості. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 8. С. 366-369.
35. Ткаченко А. М., Єлець О. П. Дескриптивні моделі діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. С. 149–151.
36. Тюхтій М. П., Сотченко Ю. К., Воробйов О. П. Сутність та методика оцінки платоспроможності суб'єктів господарювання України. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. №4 (16). С. 116–120.
37. Халатур С. М. Бровко Л. І., Моруга Т. О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2017. №12. С. 56-60.
38. Чубка О. Характеристика підходів до формування оборотного капіталу промислових підприємств. *Економічний аналіз*. 2015. №12. С. 142–148.
39. Шатілов О. В. Моделювання процесу управління стратегічною гнучкістю підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. №1. С. 34–39.
40. Швець Ю. О., Мозолевська А. І. Сучасний стан формування фінансової стратегії промислового підприємства та шляхи її реалізації. *Інфраструктура ринку*. 2019. №34. С. 235–242.
41. Шляга О. В., Шипуля Л. І. Прибуток та рентабельність як показники ефективності виробництва. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2015. №8. С. 75–81
42. Щербань О. Д. Стратегічні орієнтири управління ліквідністю та діловою активністю підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. №2. С. 206–212.
43. Юрій Е. І. Місце управління ліквідністю в стабілізації діяльності підприємства. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2016. №8. С. 73–76.
44. Яремик Х. Я. Методичні підходи до оцінки платоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. №11. С. 110–117.
45. Яцух О.О. Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського (Серія: Економіка і управління)*. Том 29(68). №3. 2018. С. 173-180.

Додаток А
Фінансова звітність АТ «Насосенергомаш»

Баланс (Звіт про фінансовий стан) (тис. грн)										
Актив	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
I. Необоротні активи										
Нематеріальні активи:										
первісна вартість	1000	7532	12481	13031	15333	31025	34446	26220	54891	58572
накопичена амортизація	1001	9169	16378	19602	25027	51035	73736	90611	160412	191989
Незавершені капітальні інвестиції	1002	-1637	-3897	-6571	-9694	-20010	-39290	64391	105521	133417
Основні засоби:	1005	123049	73617	33795	24920	19793	25283	48509	40099	34176
первісна вартість	1010	368899	501659	533462	543438	552712	562203	570542	627338	614586
знос	1011	453543	617402	690178	742800	798601	860122	922803	1042941	1104903
Інвестиційна нерухомість:	1012	-84644	-115743	-156716	-199362	-245889	-297919	-352261	-415603	490317
первісна вартість	1015	0	0	0	0	0	0	847	953	0
Довгострокові біологічні активи:	1016	0	0	0	0	0	0	990	1112	0
Довгострокові фінансові інвестиції:	1020	0	0	0	0	0	0	-143	-159	0
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	61	118	152	93	52	53	53	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	26	26	26	26	26	26	26
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	13	7001	0	0	140	150	150	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	2113	240	604	1543	0	0	0	0	0
Усього за розділом I	1095	501667	595116	581070	585353	603748	622161	646447	734544	713860
II. Оборотні активи										
Запаси	1100	367295	353932	391534	410547	392957	518646	528825	580312	855045
Виробничі запаси	1101	164087	136537	158049	140297	140715	197244	242661	220191	308763
Незавершене виробництво	1102	173506	181651	197260	207374	210449	251485	217721	318863	492100
Готова продукція	1103	29634	35681	36138	62762	41601	69080	67583	41073	54038
Товари	1104	68	63	87	114	192	837	860	185	144
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	65235	91047	105410	119315	246841	258256	311877	625230	636672
Дебіторська заборгованість за розрахунками:										
за виданими авансами	1130	48928	118185	38410	17800	13228	52920	132022	154151	136147
з бюджетом	1135	47680	34999	140452	85917	31980	24673	9426	4666	23075
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0	0	37	0	0	185		444
з нарахованих доходів	1140	0	0	0	0	0	8	57	0	134
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	9546	42321	11066	1344	2020	3286	2794	8936	7752
Гроші та їх еквіваленти	1165	28296	38190	87666	96638	84657	56143	118110	55357	36238
Готівка	1166	6	10	6	9	11	10	13	11	11
Рахунки в банках	1167	28290	38180	87660	96629	84646	56133	118097	55346	36227
Витрати майбутніх періодів	1170	3954	4724	4729	7149	14876	7265	9315	10649	15794
Інші оборотні активи	1190	708	512	949	330	1192	2198	1328	5505	2276
Усього за розділом II	1195	571642	683910	780216	739040	787751	923395	1113754	1444974	1713133
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття										
Баланс	1200	0	0	0	0	0	0	44	0	0

Пасив	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
I. Власний капітал										
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	24722	24722	24722	24722	24722	24722	24722	24722	24722
Капітал у дооцінках	1405	145432	136521	131359	127393	103405	100574	97942	95532	93024
Додатковий капітал	1410	269	269	507	503	269	269	269	269	269
Емісійний дохід	1411	269	269	269	269	269	269	269	269	269
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	238	234	0	0	0	0	0
Резервний капітал	1415	14323	17753	26611	30017	36913	43395	49105	49163	49163
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	298126	480751	549376	687841	813918	925157	923520	1029327	936773
Усього за розділом I	1495	482872	660016	732575	870476	979227	1094117	1095558	1199013	1103951
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення										
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0	0	18644	16551	15396	11186	8402
Інші довгострокові зобов'язання	1515	25232	8861	1138	113662	128770	132921	0	33003	39799
Усього за розділом II	1595	25232	8861	1138	113662	147414	149472	15396	44189	48201
III. Поточні зобов'язання і забезпечення										
Короткострокові кредити банків	1600	3660	0	0	0	0	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість:	1610	34395	43141	83853	0	0	0	131126	115296	137306
за довгостроковими зобов'язаннями										
за товари, роботи, послуги	1615	27779	50081	59560	70016	125289	145492	190082	143784	156850
за розрахунками з бюджетом	1620	2023	11914	12521	10745	6606	3550	3909	5771	4483
за у тому числі з податку на прибуток	1621	501	10196	10593	8369	3436	277	0	1656	0
за розрахунками зі страхування	1625	3525	3998	3870	3521	3205	3221	3800	4128	4511
за розрахунками з оплати праці	1630	7175	9764	8170	10009	11841	12134	14133	15478	16765
за одержаними авансами	1635	419263	373113	280206	119782	95342	111499	277521	615264	735569
за розрахунками з учасниками	1640	139	136	135	135	134	134	134	134	134
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0	0	0	0	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	13302	16223	13037	14154	20391	23845	26718	34657	44962
Інші поточні зобов'язання	1690	53944	101779	166221	111893	2050	2092	1868	1804	174261
Усього за розділом III	1695	565205	610149	627573	340255	264858	301967	649291	936316	1274841
Баланс	1900	1073309	1279026	1361286	1324393	1391499	1545556	1760245	2179518	2426993

Звіт про фінансові результати Ф.2

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ										
Стаття	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	944845	1008705	1106496	1193407	1179993	1129151	1298638	1461210	1077306
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-747981	-688094	-833537	-823182	-823119	-834459	-1061965	-1158102	-951003
Валовий: прибуток	2090	196864	320611	272959	370225	356874	294692	236673	303108	126303
Інші операційні доходи	2120	13393	10886	5695	25360	32370	9923	2418	4765	5862
Адміністративні витрати	2130	-60832	-59993	-64454	-75918	-84981	-93840	-113848	-110389	-106902
Витрати на збут	2150	-19904	-20891	-18928	-51469	-62525	-32679	-31282	-35609	-24262
Інші операційні витрати	2180	-26260	-20817	-32710	-30095	-35180	-37936	-98886	-51087	-58189
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток / збиток	2190	103261	229796	162562	238103	206558	140160	-4925	110788	-57188
Інші фінансові доходи	2220	3122	812	2034	6341	9889	4010	1736	2521	2113
Інші доходи	2240	656	4578	3213	4698	1167	1429	7916	19913	1238
Фінансові витрати	2250	-3133	-5285	-16445	-18144	-6923	0	0	-5356	-13370
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	0	-59	-41	0	0	0	0
Інші витрати	2270	-6441	-8489	-60300	-63084	-49015	-5596	-700	-114	-24883
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	97474	221469	91098	167855	161635	140003	4027	127752	-92090
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-28933	-44325	-22918	-29950	32172	25734	-2586	-25244	2784
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	68541	177144	68180	137905	129463	114269	1441	102508	-89306